

door elkaar voor, hoewel ik aanvankelijk dacht, dat ze elkaar min of meer uitsloten. Al geven de zaden onmiddellijk uitsluitel, toch weet ik niet of op den duur dit verschil constant zal blijken te zijn, als men meer materiaal zal kunnen onderzoeken. Op het oogenblik zijn ze met het bloote oog dadelijk en scherp te onderscheiden.

Blyxa echinosperma is buiten Java, behalve in Britsch-Indië, totnutoe verzameld: ééns op de Natoena Eilanden, ééns in Zuid-Borneo en ééns op Klein Kai. Daar ze volgens menschelijke en botanische berekening veel algemeener dient voor te komen, besluit ik met het vriendelijk verzoek aan de lezers om eens naar *Blyxa*'s uit te kijken. Op het hierbij gevoegde nagenoeg „witte” kaartje (fig. 3) komt de schromelijke verwaarloozing van het geslacht *Blyxa* door de botanisten-verzamelaars al heel sterk tot uiting. Buiten Insulinde zijn nog andere soorten bekend, van welke sommige herkenbaar zijn aan de éénslachtige bloemen, andere weer aan de 9 (?soms 8) meeldraden. Ook daarop dient men dus te letten.

Het herbarium te Buitenzorg zou gaarne nadere gegevens omtrent de verspreiding der beide soorten ontvangen. Materiaal, gedroogd of frisch, zal met erkentelijkheid in ontvangst worden genomen, terwijl porto-onkosten op verzoek als gewoonlijk zullen worden vergoed. Mogelijk, zelfs waarschijnlijk, zullen dan nog wel andere soorten van het geslacht *Blyxa* in den Archipel gevonden worden.

Wie heeft er een paar vieze handen voor over om te helpen het verspreidingskaartje zwart te maken?

C. G. G. J. VAN STEENIS.

DE KLAMPIAU

(HYLOBATES CONCOLOR S. Müll., H. MÜLLERI Martin).

Toen ik tijdens mijn verlof in het bezit kwam van het beroemde drie-deelige werk van Dr OSKAR en Frau MAGDALENA HEINROTH: Die Vögel Mitteleuropas, rijpte het plan bij mij, om na terugkeer in Indië te trachten door middel van foto's verschillende gelaatsuitdrukkingen van dieren vast te leggen en door voortdurende waarnemingen een antwoord te vinden op het „waarom” van hun doen en laten.

Het eerste studieobject was een jonge merbak (*Pycnonotus goiaver analis* [HORSE.]), die vermoedelijk uit het nest gevallen was en mij door den tuinman werd gebracht. Het beestje sperde goed en met een pincet werd het gevoerd met stukjes wurm, welke gretig werden aangenomen. 's-Nachts sliep het in een kunstnestje van watten en na eenige dagen kreeg ik visioenen van een volmaakt tamme vogel, waarvan tal van fotografische opnamen konden worden gemaakt. Maar . . . ik ben geen HEINROTH en ik bezit diens „tangan dingin” niet; het plotselinge verscheiden van het lieve vogeltje, maakte — althans voorloopig — een einde aan mijn voornemen. Latere pogingen met een jonge beo en een jonge moesa ng slaagden ook niet; eerstgenoemde stierf aan een stuip, laatstgenoemde kwam met zijn kop tusschen een dichtslaande deur en eindigde op die manier zijn leven.

Toen zond een collega uit Sanggau mij een jonge vrouwelijke klampiau, van het licht gekleurde soort (parelgrijs), die door mijn vrouw met allerlei lieve naampjes werd overladen. „Petiteke” had haar intrede in ons leven gedaan en

verkeert, dank zij de uitmuntende zorgen van mijn vrouw, in den besten welstand. Voor verdere bijzonderheden over de klampiau moge verwezen worden naar het bekende werk van VAN BALEN. Ons plan is, aan de hand der hierbij gereproduceerde foto's, iets meer omtrent bepaalde handelingen en gedragingen te vertellen.

In de ruim 5 maanden tijd, dat zij bij ons is, hebben we haar dagelijks gadeslagen en achten ons thans in staat al haar geluiden te onderkennen en haar gemoedsaandoeningen van haar zwart snoetje af te lezen. Ketting of kooi zijn voor haar onbekende dingen; zij loopt den geheelen dag los en is een meesteres in het uitdenken van kwajongsstreken. Aan tafel weet zij zich beschaafd te gedragen, maar wil van alles meeproeven en altijd het eerste bediend worden. Vindt zij iets heel lekker, dan geeft zij daarvan blijk door het maken van zachte keelgeluidjes. Op soepballetjes is zij verzot en aangezien apen af en toe vleeschvoeding moeten hebben, wordt er in de keuken speciaal rekening gehouden met haar lievelingsgerecht. Het is steeds weer een genot om haar bij het savoureeën daarvan waar te nemen. Het soepballetje verdwijnt van den eenen mondhoek naar den anderen en wordt al smakkende naar binnen gewerkt; de oogen zijn hemelwaarts gericht en in figuurlijken zoowel als letterlijken zin zit zij dan te watertanden. Proesten wij het dan uit van het lachen, dan is zij daarover in de hoogste mate ontstemd en geeft van haar ongenoegen blijk door rimpeltjes in haar neusje te trekken. (Alle apen, die ik tot dusver verzorgd heb, werden woest wanneer men ze uitlachte.) Trouwens het is de moeite waard om te zien, hoe snel de uitdrukking van haar gezicht kan veranderen en hoeveel verschillende stemmingen er achter elkander op kunnen worden afgespiegeld. Door een veranderde oogopslag, een rimpeltje hier, een rimpeltje daar, een vooruitsteken van de lippen of het optrekken van de rechter bovenlip, waardoor eenige witte tandjes zichtbaar worden, geeft zij op onmiskenbare wijze blijk van haar gemoedsstemming.

Als zij 's morgens wakker wordt en, na eenigen tijd in de waringin gespeeld te hebben, haar koffie komt halen, dan kunnen wij met vrij groote zekerheid zeggen, hoe het verdere verloop van den morgen zal zijn. Trekt „Petiteke” onverschillige oogen, zooiets van „ik heb maling aan jullie”, weest er dan van overtuigd, dat er eenige jonge pas uitgekomen takjes chevelures of eenige *Spathoglottis*-bloemen sneuvelen en dat er een geducht robbertje met de kat gevochten wordt. Haar hartstocht om bloemen te vernielen gaat zelfs zoover, dat zij afbeeldingen hiervan niet met rust kan laten en met haar hand een duidelijke plukbeweging maakt.

Als lid van het zwakke geslacht, stelt zij meer prijs op heeren- dan op damesgezelschap. Ja zij gaat zelfs zoover, dat zij geen enkele dame, behalve mijn vrouw, in ons huis duldt. Op mijn vrouw daarentegen is zij bijzonder gesteld en zij wil den geheelen dag bij haar zijn. Kinderen evenwel moeten met den meesten spoed

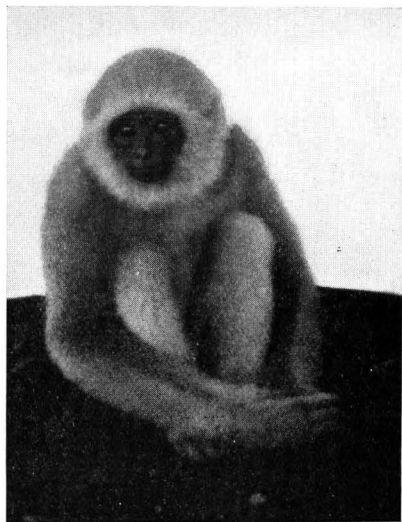

Fig. 1. „Berusting”.

Foto v. d. schr.

verdwijnen en liefst takelt zij ze zoodanig toe, dat ze nooit meer terug durven komen. Ziet zij ze in de verte aankomen, dan worden korte zenuwachtige geluiden uitgestooten, langzamerhand overgaande in gekrijsch, om te eindigen in de gibbonzang. Dit lied heeft al veler lachlust opgewekt. Na eenige schelle kreten hoort men een vol „hoe-hoe” met ver vooruitstekende lippen uitgestooten en waarna telkens een maximum hoeveelheid lucht wordt ingezogen, om vervolgens te eindigen in steeds luider klinkende, vlug op elkander volgende trillers. In de vrije natuur maken deze gibbonconcerten op den toehoorder een onvergetelijken indruk; men moet het gehoord hebben om er zich een juist oordeel over te kunnen vormen. De vroege morgen- en de late middaguren, worden als tijden voor het geven van deze concerten gekozen. Ook onze klampiau „zingt” het meest tegen dien tijd, maar steeds moet er een aanleiding voor zijn en die aanleiding is bij haar in bijna alle gevallen ERGERNIS. Wordt er te hard gepraat en gelachen of komen er kinderen op visite, dan heeft mijn vrouw „Petiteke” maar even te beklagen, om haar tot „zingen” te krijgen, welk gezang op het verzoek der kinderen natuurlijk tot in het oneindige gebisseerd moet worden. Maar aan een

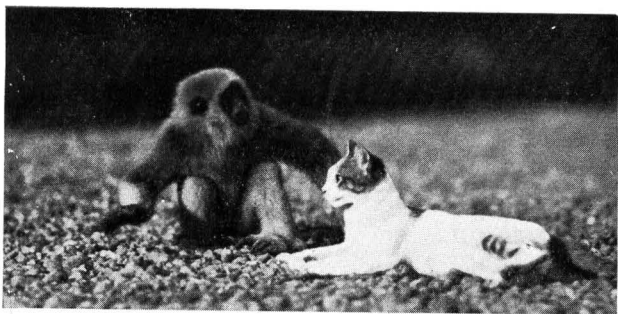

Fig. 2. „Gewapende vrede”.

Foto M. Honda

vaste tijdsduur is dit niet gebonden; bestaat er aanleiding voor, dan kan zij op het heetste van den dag „zingen”, iets wat ik in de natuur noch van de siamang's (*Hylobates syndactylus* DESM.) en de oengko's (*Hylobates agilis* F. CUV.) van Sumatra, noch van de klampiau's gehoord heb.

EGOISME en JALOEZIE zijn de sterkst uitgesproken karaktertrekken en vrijwel iedere handeling is op een dezer eigenschappen terug te voeren.

Een kennis van mij zeide eens: „In een aap zijn alle slechte eigenschappen van den mensch vereenigd”. Ik geloof, dat zijn woorden juist zijn, want hoe lief wij ons „Petiteke” ook vinden, ze is een egoistische, jaloersche, valsche, ontrouwe, ongehoorzame, plaagzieke, dwingerige dievegge. Vanzelf kwam ons gesprek toen op het Darwinisme; trouwens het is moeilijk om over gibbons te spreken en het afstammingsvraagstuk er buiten te houden. Maar ik moet mij bekorten en verwijz belangstellende lezers naar het populair geschreven werkje van Dr WILHELM BÖLSCHKE: „Afstamming van den Mensch” (Meulenhoff-editie), waarin de gibbon en de plaats, die zij inneemt in de leer der afstamming, uitvoerig wordt beschreven. Als bijzonderheid moge vermeld worden, dat onze klampiau tegen Inlandsche vrouwen en kinderen altijd zeer vertrouwelijk is.

Het is hier de plaats om eenige handelingen wat nader te beschrijven, waarbij vanzelf dan de gereproduceerde foto's ter sprake zullen komen.

Onze klampiau kan lachen, hoorbaar schaterlachen, als zij door mijn vrouw gekitteld wordt. Eerst wilde ik het niet gelooven, maar al spoedig moest ik de juistheid hiervan erkennen. Mijn pogingen om haar aan het lachen te brengen hadden niet de minste uitwerking; bij mijn vrouw lukt het alleen dan, wanneer „Petiteke” een speelsche bui heeft.

Met de poes speelt en vecht zij alleen als wij er bij zijn en toekijken (zie afb. 2). In den boom maakt zij de zonderlingste gymnastische toeren alleen

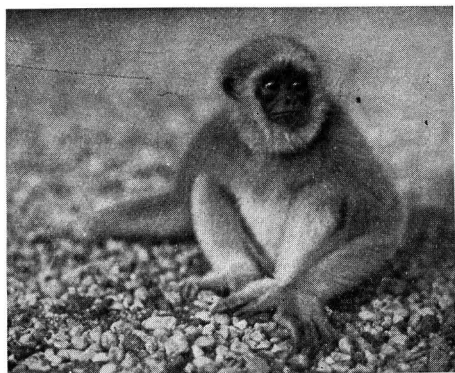

Fig. 3. „Kom op als je durft”.

Foto M. Honda

als zij weet, dat vóór het hek publiek staat. Krijgt ze haar zin niet, dan begint ze precies als een klein kind te dwingen en te dreinen. Daar ik haar dan tot de orde moet roepen — en ik dit op luiden gebiedenden toon doe — ben ik in haar oogen de boeman, die je in de gaten moet houden. Heeft zij weer een of andere streek uitgehaald, b.v. een kleedje met vaas en al van tafel getrokken, de tube tandpasta stuk gebeten, enz., en kom ik dan met groote stappen aangelopen, dan begint ze bij voorbaat al te gillen van angst ofschoon ze nimmer een voelbaar pak slaag van mij gekregen heeft.

Ongehoorzaam is ze in de hoogste mate. Wordt haar b.v. verboden aan bloemen in een vaas te komen, dan brengt ze haar hand heel langzaam in de nabijheid hiervan en kijkt met de onschuldigste oogen rond, alsof ze zeggen wilde: „ik doe nu niets, ik leg m'n hand er alleen maar naast”. Kijk je even een andere richting uit, dan . . . rits . . . en ze heeft weer een bloem te pakken. Krijgt ze daar dan een afstraffing voor, dan trekt ze een gezicht, zooals duidelijk is weergegeven op afbeelding 3.

Zingt mijn vrouw, dan trekt „Petiteke” er zich niets van aan; zing ik daarentegen of imiteer ik een hooge vrouwenstem, dan komt ze luid gillende op mij af met een van woede vertrokken gezicht. Ze pakt mij dan bij de haren en tracht mij in mijn neus te bijten onder het maken van nijldige hapbewegingen. Op onmiskenbare wijze beduidt zij mij, dat mijn gezang haar in de hoogste mate irriteert en verzoekt mij — eenigszins hardhandig evenwel — om uit te scheiden. Ga ik door, dan volgt strijk en zet een houding, door ons de „beleediging” genoemd, die zoo natuurlijk en zoo voor zich zelf sprekend is, dat zij niets aan duidelijkheid te wenschen overlaat.

Meen niet lezers, dat de foto's 4 en 5 slechts na vele vruchteloze pogingen zijn verkregen. Als „Petiteke” poseeren moet, doet ze niet anders dan „beleedigen” en kost het veel meer moeite om haar in een andere houding te fotografeeren. Het behoeft geen betoog, dat een en ander bij de bezoekers veel hilariteit veroorzaakt. Afbeelding 4 toont aan, welk een gezicht ze hierbij trekt; de lippen worden zoover mogelijk vooruit gestoken en af en toe worden de oogen gesloten, waardoor de witachtige oogleden zichtbaar worden.

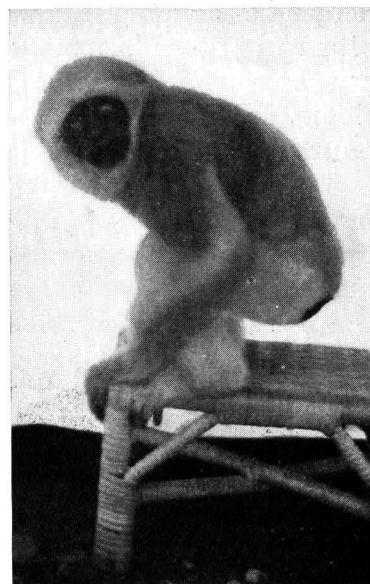

Fig. 4. „De beleediging”.

Foto v. d. schr.

Ook als zij in een boom hangt, kan ze deze houding aannemen door het achterlijf omhoog te brengen. Wordt de beleediging nog intenser dan in figuur 5 is weergegeven, dan legt ze haar hoofd op den grond en kijkt door de van elkaar geplaatste achterbeenen naar den persoon, die „beleedigd” moet worden.

Fig. 5. De intense „beleediging”.

Foto M. Honda

dergelijke houding nimmer waargenomen. Slechts eens heb ik een vrouwelijke siamang gehad, maar deze was schuw en zat bovendien aan een ketting, zoodat een behoorlijke observatie was uitgesloten. Wie van de lezers kan mij hieromtrent nadere mededeelingen doen?

Het heeft zijn voor- en nadeelen om gibbons geheel als huisdieren te behandelen. De voordeelen zijn, dat men ze beter kan waarnemen en dat ze niet in hun bewegingsvrijheid worden beperkt. Gymnastiek maken staat nu eenmaal op hun dagelijksch programma en dan moet er naar hartelust gezwaaid kunnen worden van den eenen tak naar den anderen, wat natuurlijk onmogelijk is met een ketting om den hals of in een beperkte ruimte. De nadeelen zijn, dat gibbons niet zindelijk worden en overal hun „presentjes” deponeeren, nergens met hun vingers vanaf kunnen blijven, zoodat zij nog al wat breken en vernielen, en alles wat eetbaar schijnt in hun mond steken. Zij zijn bijzonder teer, hebben zwakke longen en lijden veel aan ingewandsziekten. Slechts aan de bijzondere verpleging van mijn vrouw heeft onze klampiau het te danken, dat zij nog leeft.

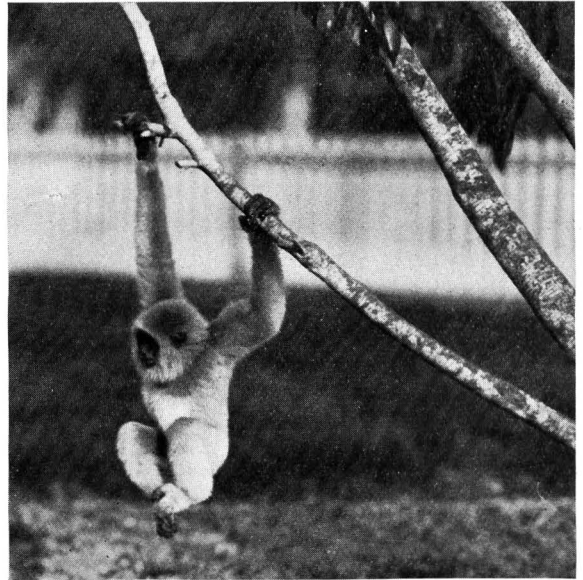

Fig. 6. In de waringin.

Foto M. Honda

Op de vraag: „Zijn de gibbons rechtshandig” gesteld door den Heer Z. KAMERLING in De Tropische Natuur VIII, blz. 189, kan ik bevestigend antwoorden. Niet alleen deze klampiau, maar ook de door mij in Batoeradja (Zuid-Sumatra) verzorgde siamang's toonden duidelijk deze rechtshandigheid.

Ten slotte nog een enkel woord over de Ontwerp-Regeeringsverordening (uitvoering Dierbeschermings-ordonnantie 1927) opgenomen in de Jav. Courant van 4 Maart 1927, No. 18. In artikel 2, lid 1 ad (2), is een verbod gesteld op den uitvoer van alle gibbon-soorten (*Hylobatidae*). Deze bepaling valt toe te juichen . . . maar hoe lang moeten wij nog wachten, voordat zij in werking treedt? Te Singapore bestaat een levendige handel in klampiau's. Bij een „animal dealer” zag ik er in October 1928 zes te koop aangeboden. Of deze afkomstig waren van Britschdan wel van Ned.-Borneo kon ik niet te weten komen.

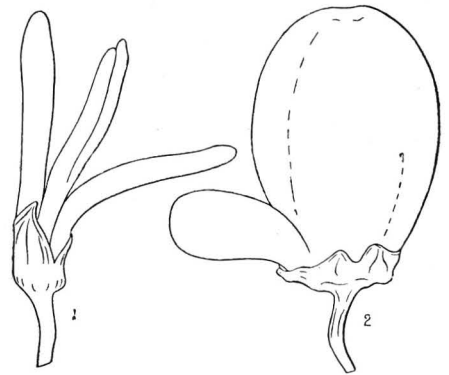
Pontianak, Mei 1929.

L. COOMANS DE RUITER.

KORTE MEDEDEELINGEN

Een paar eigenaardige terongs. — Het is bij de Solanaceeën een vrij gewoon verschijnsel, dat het normale aantal vruchtbladen, dat in deze familie twee bedraagt, belangrijk hooger wordt. Men dient dergelijke van den normalen vorm afwijkende vruchten monstrositeiten of teratologica te noemen. Een zeer bekend voorbeeld hiervan, waarbij het vergroote vruchtbladenaantal erfelijk is geworden en dat voor den mensch een praktische beteekenis heeft gekregen, is te vinden bij verschillende tomatenrassen. Terwijl de normale gladde tomaat slechts 2 vruchtbladen heeft en 2-hokkig is, hebben de z. g. „gefascieerde” vormen 8 tot 12 en soms nog meer vruchtbladen. Dit zijn die prachtige, groote vruchten met sterk gebobbeld oppervlak.

Bij de gekweekte terong-rassen (*Solanum Melongena*) of aubergines treft men iets dergelijks aan. Meestal bestaan deze uit 4 tot 6 vruchtbladen, die vrij onduidelijk gerangschikt liggen, doordat zij geen in het oog vallende hokken vormen, zooals dat dan ook voor een goede besvrucht betaamt. Een paar merkwaardige teratologische afwijkingen van deze op zich zelf reeds afwijkende terongs, kregen wij onlangs in handen. Bij de eerste, waarop onze fig. 1 betrekking heeft en die aan het Deli-Proefstation toegezonden werd door den heer KNOOTE, administrateur van de tabaksonderneming Doerian Moelau, bestond de vrucht uit drie aparte zeer dunne terongs, die vrijwel geheel los van

elkaar op een gemeenschappelijke bloembodem binnen een normalen kelk zaten. Een der drie deelvruchten was aan den top nog weer even gespleten en had overlangs een duidelijke naad. Zij bestond dus als het ware uit twee onvolkomen met elkaar vergroeide vruchtbladen.

Een tweede monstrositeit bracht ons een Inlandsche schrijver van het Deli-Proefstation. Deze vrucht behoorde tot een der terong-vormen met korte eivormige vruchten. Zij was geheel normaal, doch nabij de basis van de vrucht had zich een uitwas gevormd, die op zich zelf weer een terong was, alleen veel smaller van vorm dan de hoofdvrukt zelf (zie fig. 2).

Bij nader onderzoek bleken de „uitwassen” van beide genoemde afwijkende terongs steeds uit een enkel vruchtblad te bestaan, dat zich dus reeds vanaf den aanleg der bloem geheel of gedeeltelijk zelfstandig tot een afzonderlijk vruchtje had kunnen ontwikkelen. De zaden erin waren geheel normaal.

Wij moeten deze Solanaceeën-vruchten opvatten als typische teratologische afwijkingen, die, als zooveel andere, herinneringen zijn aan toestanden, die bij de voorouders der planten in quaestie regel waren. Deze afwijkende terong-vruchten wijzen op de veeldeelige vruchten, die ongetwijfeld bij de voorouders der Solanaceeën voorkwamen en nu nog regel zijn bij de meer primitieve zaadplanten.

Medan, Sept. 1929.

S.C.J. JOCHEMS